

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
UŽSIENIO REIKALŲ KOMITETAS**

**NUOMONĖ
DĖL EUROPOS SĄJUNGOS - RUSIJOS SANTYKIŲ**

Vilnius
2014 m. spalio 17 d.

Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų komitetas 2014 m. spalio 17 d. posėdyje svarstė klausimą dėl ES-Rusijos santykių ir bendru sutarimu patvirtino savo nuomonę:

ES ir Rusijos veiksmai bendroje kaimynystėje

1. Nuo pat Rusijos prezidento V.Putino valdymo pradžios 1999 metais, Rusijoje prasidėjo valdžios (visų jos šakų – vykdomosios, įstatymų leidžiamosios ir teisminės) centralizavimo procesai. Užsienio politikoje V.Putino valdoma Rusija ėmėsi veiksmų, kad atkurtų ir stiprintų savo įtaką buvusioms SSRS valstybėms, kuriose ši įtaka buvo gerokai susilpnėjusi. Demokratinių revoliucijų banga Rusijos kaimynystėje (Rožių revoliucija Gruzijoje 2003 metais, Oranžinė revoliucija Ukrainoje 2004 metais) bei ES ir NATO plėtra iki Rusijos sienų 2004 metais sukėlė pavojų Kremliaus siekiui kontroliuoti anksčiau SSRS sudėtyje buvusias valstybes. Lietuvai ir kitoms Baltijos bei Vidurio Europos valstybėms tapus visavertėmis transatlantinės bendrijos narėmis, naujoji Vakarų demokratinio pasaulio riba Europoje pasislinko gerokai į Rytus. Kaip tik šioje erdvėje nuolat vyko ir vis dar vyksta didžiųjų pasaulio galių interesų kova, įtakos sferų persidengimo veikiami procesai. Daugiau nei akivaizdu, kad Rusija turi svarbių gyvybinių ir strateginių interesų šiose valstybėse ir, kaip rodo jos agresija prieš Ukrainą, siekia juos įgyvendinti netgi tarptautinės saviizoliacijos kaina.

2. Rusijai pavyko sustabdyti NATO plėtros procesą 2008 m. viršūnių susitikime Bukarešte. Tai padarė tiesioginį poveikį Gruzijos, Ukrainos ir kitų valstybių tolimesnei raidai. Jau 2008 m. rugpjūtį Rusija pasiryžo žengti dar toliau ir išbandyti, kokias “raudonąsias linijas” jos atžvilgiu yra pasiryžusi nubrėžti Vakarų demokratinė bendruomenė (Rusijos – Gruzijos karas). Deja, atsakas buvo toli gražu nepakankamas, dalis Gruzijos teritorijos iki šiol yra okupuota, o ES netruko sugrįžti prie įprastų bendradarbiavimo santykių su Rusija bei atnaujino sustabdytas derybas dėl Naujo partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimo.

3. ES, suvokdama strateginę regiono, kuriam priklauso Rytų partnerystės valstybės, svarbą, 2009 m. oficialiai pradėjo Rytų partnerystės programą, grindžiamą esminėmis ES vertybėmis – demokratijos, teisinės valstybės stiprinimu, pagarbos žmogaus teisėms puoselėjimu, rinkos ekonomikos ir gero valdymo įtvirtinimu. Rytų partnerystės valstybėms buvo pasiūlyta naujo, išsamesnio, pobūdžio Asociacija, jos pagrindu pasiūlyti visapusiškesni ir gilesni santykiai su ES, taigi siekiama gerokai daugiau nei abipusės ekonominės naudos – siekiama tvirtų politinių ir visuomeninių santykių. Rytų partnerystės šalys turi visiškai suverenią teisę ir laisvę lygiaverčių partnerių statusu plėtoti santykius su savo pasirinktomis šalimis, remiantis Helsinkio susitarimais ir tarptautine teise. Tuo tarpu akivaizdus Rusijos ketinimas ir toliau

laikyti Rytų partnerystės regioną savo išskirtinės įtakos sfera ir priešintis šių šalių siekiui labiau integruotis į ES ir NATO neturėtų būti laikomas veiksmu, galinčiu įtakoti ir nulemti ES santykių su Rusija pobūdį. Toks požiūris visiškai nesuderinamas su pagarbos valstybių suverenumui, abipusio pasitikėjimo ir gerų kaimyninių santykių principais.

4. Rusija visada laikėsi kritinio požiūrio į Rytų partnerystės programą, įvardijo ją netgi kaip grėsmę savo saugumui ir nacionaliniams interesams. Šiai programai pradedant duoti konkrečius rezultatus, pasibaigus kai kurių jos dalyvių deryboms dėl Asociacijos susitarimų ir ketinant juos pasirašyti ar parafuoti Vilniaus aukščiausiojo lygio susitikime 2013 m. lapkričio mėn., Rusija ėmėsi atviro politinio, ekonominio, prekybinio spaudimo, propagandinių priemonių, nukreiptų ir prieš suartėjimo su ES siekiančias Rytų partnerystės valstybes, ir prieš šios politikos rėmėjas pačioje ES, taip pat ir prieš tuo metu ES Tarybai pirmininkavusią Lietuvą. Ukrainos atveju Rusija pasirinko Vakarų demokratinei bendruomenei sunkiai įsivaizduojamą kelią – okupavo ir aneksavo Krymą, įsiveržė į Rytų Ukrainą, kur inicijavo separatistinių marionetinių darinių sukūrimą ir toliau tiesiogiai bei netiesiogiai prisideda prie destabilizuojančių veiksmų Ukrainoje kurstymo ir paramos jiems. Rusija taip pat aktyviai vysto Europos Sąjungai alternatyvų integracinį projektą – Eurazijos ekonominę sąjungą.

5. Pagrindinė šiandieninės saugumo krizės Europoje priežastis – Rusijos imperinės ambicijos ir siekis atkurti savo įtakos zoną, visiškai ignoruojant savo kaimyninių valstybių suverenią teisę vykdyti savarankišką užsienio politiką ir priimti sprendimus dėl savo raidos krypties, ypač kai tai susiję su euroatlantine integracija. Kita priežastis – principinės ir vieningos tarptautinės bendruomenės laikysenos Rusijos agresijos akivaizdoje stoka. Kiekvieną kartą, kai Rusija sulaužo taikaus tarptautinio sambūvio taisykles, Vakarų bendruomenė linkusi greitai tai pamiršti, todėl Rusija gali veikti visiško „nebaudžiamumo“ sąlygomis, nerizikuodama susidurti su jai skaudžiomis pasekmėmis.

6. Nuolaidžiavimas Rusijos režimo agresyvumui neša vien ilgalaikę žalą ir Vakarams, ir pačiai Rusijai. ES deklaruoja siekianti stabilumo, demokratijos ir gerovės užtikrinimo savo Rytų kaimynių atžvilgiu, tuo tarpu akivaizdu, kad Rusijos siekiai yra visiškai priešingi. Ir jeigu ES nesilaikys principinės ir tvirtos pozicijos Rusijos agresijos atžvilgiu, tuo aukštesnė kaina bus sumokėta. Ir tai ne tik mūsų kaimyninių valstybių, bet ir pačios ES valstybių narių stabilumo ir saugumo kaina. Rusijos ir Ukrainos konfliktas, kaip jis besibaigtų, turės ilgalaikių neigiamų pasekmių viso Vidurio ir Rytų Europos regiono saugumui ir stabilumui. Kita vertus, įvykiai Ukrainoje aiškiai parodė, kad vienintelė demokratiška ir saugi integracinė kryptis posovietinėms valstybėms yra Vakaruose. Reikia paminėti ir tai, kad Rusijos agresija paliko negrįžtamą poveikį Ukrainos politinei tapatybei ir ukrainiečių virsmui integruota tauta.

7. ES politikoje Rytų partnerystės kryptimi pirmiausia reikėtų mažinti atotrūkį tarp ES šalių dėl ilgalaikės Rytų partnerystės vizijos. Ilgainiui reikia rasti sutarimą tarp tų šalių, kurios Rytų partnerystę mato kaip pakaitalą ES plėtros politikai (tik šį kartą be narystės ES) ir tarp tų, kurios Rytų partnerystę modeliuoja kaip „tarpinę stotelę“ narystės link. Antra kryptis – inventorizuoti visus ES turimus įrankius, kad Rytų partnerystė galėtų būti labiau strateginė ir lanksti politika, galinti geopolitiškai varžytis su alternatyviomis integracinėmis erdvėmis. ES turi panaudoti visus turimus įrankius – tiesioginę finansinę paramą, prekybos teikiamas galimybes, vizų dialogą, energetinio saugumo projektus. ES turi galvoti apie visų trijų Asociuotų partnerių geopolitinio apsisprendimo „apginamumo planą“. Įvertinus šių šalių silpnąsias vietas, būtina prognozuoti galimus Rusijos poveikio kanalus ir ES priemones. Apskritai, formuluojant ES politiką Rytų partnerystės valstybių atžvilgiu būtina stiprinti šios srities prognozavimo ir analitinius gebėjimus ES institucijose ir valstybėse narėse.

8. Toms posovietinės erdvės šalims, kurios yra atsidūrusios tarp dviejų integracinių erdvių – ES ir Eurazijos ekonominės sąjungos, turi būti pasiūlyta narystės ES perspektyva, nes kitu atveju Rusija tai įvertins kaip geopolitinį vakuumą, kurį ilgainiui sieks užpildyti. Tik toks ES santykių su Rytų partnerystės valstybėmis posūkis gali sukurti sąlygas šių šalių reformoms, europietišku normų sklaidai. Taip būtų siaurinama ir Rusijos primetamų žaidimo taisyklių erdvė. Asociacijos procesas turi virsti integracijos procesu, o tai reiškia, kad Rytų partnerystės valstybės, kurios juda reformų keliu ir įgyvendina ES reikalavimų bei taisyklių paketą, turi turėti aiškią narystės ES perspektyvą. Tik aiškių raudonųjų linijų santykiuose su Rusija laikymasis užkirs kelią Rusijos karinėms provokacijoms Europos saugumo sistemoje ateityje.

9. Turėtų toliau būti plėtojamas ES ir Rytų partnerystės valstybių vizų dialogas, siekiant žmonėms parodyti praktinius integracijos į ES privalumus, taip pat turi būti didinamas Rytų partnerystės šalių visuomenių informuotumas apie ES apskritai, ir ypač siekiant paaiškinti Asociacijos susitarimų naudą. Posovietinių visuomenių švietimas, pilietinės visuomenės stiprinimas turėtų būti aiškus ES vykdomų programų prioritetas.

10. Lietuvos požiūriu, ES ir Rusijos plėtojamos Eurazijos sąjungos santykiai – tai ne tik konkurencija tarp dviejų skirtingų prekybinių blokų, tai konkurencija tarp skirtingų vertybinių, politinių ir ekonominių sistemų. Platesnio ES bendradarbiavimo su Eurazijos ekonomine sąjunga plėtojimas, pavyzdžiui, galimybė sudaryti su ja laisvos prekybos erdvę nuo Lisabonos iki Vladivostoko, gali turėti neigiamų padarinių Rytų partnerystės politikai, kurios vienas iš ramsčių – galimybė dalyvauti ES vidaus rinkoje. Pradėjus veikti tokio pobūdžio laisvosios prekybos susitarimui gali susiklostyti tokia situacija, kai patekimas į ES vidaus rinką bus pasiekiamas lengviau per Maskvą nei derantis tiesiogiai su ES. Tokia situacija gali pakirsti Rytų partnerystės politikos funkcionalumą, nes Maskva įgytų galimybes kontroliuoti posovietinių valstybių santykius su Europos Sąjunga.

ES-Rusijos santykių būklė

11. Nepaisant pastarąjį dešimtmetį (iki Vilniaus Rytų partnerystės aukščiausiojo lygio susitikimo ir vėliau sekusių įvykių Ukrainoje) ES ir Rusijos santykiuose egzistavusių požiūrių skirtumų ir problemų, ES nuolat pasisakė už demokratinėmis vertybėmis grindžiamą konstruktyvų transatlantinės bendruomenės ir Rusijos dialogą, skatinantį pozityvią Rusijos raidą link demokratiškai besivystančios visuomenės ir pagal demokratiškai priimtus įstatymus veikiančios valdžios. Tačiau nė viena iš ES Rusijai siūlytų bendradarbiavimo iniciatyvų – nei bendradarbiavimas Bendrųjų erdvių rėmuose, nei derybos dėl naujo Bendradarbiavimo ir partnerystės susitarimo, nei Modernizacijos partnerystė, netgi vizų dialogas – iš tiesų neturėjo jokios realios įtakos demokratinėms procesų Rusijoje plėtrai. Rusija yra pasirinkusi tam tikras interesų sritis ir zonas, o iš dvišalių bendradarbiavimo iniciatyvų renkasi tik tai, kas jai naudinga, kitaip tariant, naudoja „vyšnių rankiojimo iš pyrago“ taktiką. Sunku paneigti, kad ES ir Rusija išties turi bendrų interesų tokiose srityse kaip kova su terorizmu, ekonominis bendradarbiavimas, energetinis saugumas, moksliniai tyrimai, švietimas ir kitose, tačiau geranoriškais bendradarbiavimo santykiais turi būti suinteresuotos abi pusės, o tokio intereso iš Rusijos pusės nėra, ypač kai kalbama apie tokias esmines ir pamatines ES identiteto vertybes kaip žmogaus teisių gynybą, pagarbą demokratinėms vertybėms ir teisinės valstybės principams.

12. ES ir Rusijos santykius veikia abipusė tarpusavio priklausomybė. Energetiką ir ES valstybių priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių galima pavadinti pagrindiniu Rusijos užsienio politikos įrankiu. Pagal Lietuvos specialiųjų tarnybų 2014 m. pateiktą viešą „Grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimą“, Vidurio ir Rytų Europos šalių siekį užsitikrinti energetinę nepriklausomybę Rusija vertina kaip jos ekonominių ir politinių interesų pažeidimą, taip pat, kaip grėsmę jos kariniam saugumui. Rusijos biudžetas išlieka kritiškai priklausomas nuo pajamų už energetinių išteklių eksportą. Didelės pajamos už naftą ir dujas leidžia palaikyti vidaus politinį stabilumą ir finansuoti svarbiausius valstybinius projektus (tarp jų ir ginkluotųjų pajėgų modernizavimą). Europos vidinę energetinę rinką stiprinantys integraciniai ir energetinių šaltinių diversifikavimo procesai turi esminį neigiamą poveikį Rusijos interesams ir visai jos energetikos politikai, todėl vertinami kaip grėsmė saugumui. Kritinės dalies NATO ir ES šalių priklausomybę nuo Rusijos energetinių išteklių Rusijos vadovybė vertina kaip vieną pagrindinių politinės įtakos svertų.

13. Kita vertus, ES turi du stiprius tarpusavio priklausomybe grįstus svertus Rusijos atžvilgiu: ES vidaus rinką, kurioje Rusija yra suinteresuota dalyvauti, ir tai, kad ES yra svarbiausia Rusijos tiekiamų energetinių išteklių vartotoja. Deja, bet konstruojant ES – Rusijos santykius šie svertai iki šiol nebuvo efektyviai išnaudojami. Viena iš priežasčių – tai ES viduje konkuruojančios skirtingos santykių su Rusija vizijos. ES valstybės narės skirtingai suvokia Rusiją, jos interesus, geopolitinę logiką, yra skirtinguose ekonominės priklausomybės nuo Rusijos lygiuose, todėl siūlo taikyti skirtingus politikos modelius šios valstybės atžvilgiu, kurių bendrą vardiklį rasti labai sunku. Rusijos režimo stiprioji pusė – Europos priklausomybė nuo Rusijos energetinių išteklių – ypač dujų. Tačiau iš kitos pusės tai yra ir silpnoji vieta – Rusijai reikia ES rinkos, kurioje tuos išteklius galėtų parduoti. Kol Europos valstybių visuomenėse neatsiras suvokimas, kad aukštesnės energetinių išteklių kainos kasdieniniame gyvenime nėra labai didelis mokestis už galimybę kurti saugią ateitį sau ir savo vaikams, tol V.Putino režimas galės drąsiai siekti savo tikslų.

14. Svarbu suprasti, kad Rusijos stambusis verslas yra neatskiriama centralizuotos uždaros politinės sistemos, kurioje dominuoja V.Putinui lojalūs žmonės, susiję su oficialiosios politinės valdžios, saugumo, žvalgybos organizacijomis, žiniasklaida, dalis. Ši sistema užtikrina tiek viešojo, tiek privataus sektoriaus subjektų lojalumą valdžiai ir suteikia galimybę pasinaudojant disponuojamais instrumentais kontroliuoti politinius ir visuomeninius procesus Rusijoje ir daryti jiems įtaką už Rusijos ribų.

15. Santykiuose su ES ir jos valstybėmis narėmis Rusija teikia pirmenybę dvišaliams santykiams su jos atžvilgiu palankiau nusiteikusiomis valstybėmis, o ne bendradarbiavimui su ES institucijomis, kuris yra gerokai sudėtingesnis ir varžomas įvairių ES normų ir taisyklių. To pasekoje, Rusijos taktika „skaldyk ir valdyk“ dažnai pasiteisina. Ekonominis ir prekybinis spaudimas yra dažnai Rusijos taikoma priemonė siekiant politinių tikslų, todėl labai svarbu įvertinti verslo, dirbančio su Rusija, pažeidžiamumą. Siekdamas išvengti nuostolių, kurie būtų galimi Rusijai taikant sankcijas ar prekybos apribojimus, toks verslas natūraliai siekia daryti įtaką valdžios institucijoms, kad būtų priimami Rusijai palankūs sprendimai.

16. Europos Sąjungos Rusijai įvestos sankcijos dėl jos agresijos prieš Ukrainą yra geras ES vieningo veiksmo pavyzdys – ir akivaizdu, kad jos veikia. Šių vieningai taikomų sankcijų poveikis ir galimų naujų sankcijų grėsmė yra esminis veiksnys, privertęs Rusiją Ukrainoje kuriam laikui susilaikyti nuo tolesnių aktyvių veiksmų.

17. Kalbant apie prekybos santykius ir Lietuvos situaciją, Lietuvos prekybos apyvarta su Rusija 2013 m. sudarė 24,7 proc. visos Lietuvos prekybos apimtį. Dėl Rusijos taikomų sankcijų pažeidžiamiausi yra maisto produktų gamintojai (mėsos ir pieno gaminiai) bei transporto ir logistikos paslaugas teikiančios įmonės. Tačiau pagal Lietuvos pramoninių konfederacijos pateikiamus duomenis (Pramonės bei transporto lūkesčių indeksas 2014 m. IV ketvirčiui) Rusijos įvestos sankcijos ir ES bei kitų valstybių atsakomieji veiksmai tik pagreitino ir pagilino neigiamą Rusijos ekonomikos raidą, o Lietuvos pramonės lūkesčiai ir toliau išlieka santykinai aukšti dėl mūsų verslo gebėjimo lanksčiai reaguoti į eksporto rinkų tendencijas. Lietuvos įmonės, ypač iš labiau paveiktų Rusijos sankcijų sektorių (transporto ir maisto pramonės), nosisuka nuo Rusijos rinkos ir siekia įsitvirtinti labiau prognozuojamose bei perspektyviose rinkose JAV, Pietryčių Azijoje, kitose NVS valstybėse, Arabų šalių ir Persijos įlankos šalių regione. Šie pokyčiai Lietuvos eksporto žemėlapyje įgauna ilgalaikį pobūdį ir yra teigiami Lietuvos ekonomikai.

18. Naujos erdvės ES valstybių narių ekonominių santykių plėtrai bus atvertos ir ES-Kanados, ES-Japonijos laisvos prekybos sutartimis. Transatlantinių ekonominių ryšių stiprinimui yra labai svarbios vykstančios ES ir JAV derybos dėl Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės. Ši partnerystė turi ir svarbią politinę reikšmę, nes transatlantinio ryšio stiprinimas yra reikšmingas indėlis į Europos saugumą.

19. Rusijos demokratizavimo siekis, teisės viršenybės stiprinimas, verslo aplinkos gerinimas buvo vienas iš vedančiųjų iki jos agresijos prieš Ukrainą vykdyto ES ir Rusijos bendradarbiavimo elementų. Tačiau Rusijos artėjimą prie europinių taisyklių riboja visų pirma pačios Rusijos siekis išvengti konkrečių politinių išipareigojimų, taip pat ES turimų svertų nepakankamas išnaudojimas bei Rusijos gebėjimas daryti įtaką tais klausimais, kuriais ES sunku „kalbėti vienu balsu“. Bet kokiose diskusijose ES turi aiškiai parodyti, kad jos galimybės nusileisti principiniais įstatymo viršenybės, žmogaus teisių, rinkos ekonomikos ir kitais klausimais yra ribotos dėl jau pasiekto ES integracijos laipsnio ir susiformavusių vidaus normų. Rusijos siekiai daryti įtaką per energetikos ir ekonomikos sektorius galėtų būti atremti pasinaudojant Briuselio turimus instrumentus – stiprias derybines galias, antimonopolinių tyrimų galimybes, taip pat ryžtingesnį ekonominių svertų naudojimą.

ES-Rusijos santykių perspektyvos

20. Iki Rusijos agresijos prieš Ukrainą pradžios, ES siekė plėtoti bendradarbiavimą ne vienos iniciatyvos rėmuose, tačiau Rusija išsirinkdavo tik tas sritis, kurios buvo naudingos jai. Todėl toks bendradarbiavimas negalėjo būti laikomas lygiaverčiu dėl pačios Rusijos pasirinktos santykių taktikos. Nors dabar sunku įvaizduoti, kad artimiausiu metu galėtų būti atnaujintos ES derybos su Rusija dėl Partnerystės ir bendradarbiavimo susitarimo, tačiau tada, jei, ir kai tai atsitiks, būtina siekti, kad ES ir Rusijos partnerystės ir bendradarbiavimo susitarime būtų nustatyti visapusiški ir teisiniais išipareigojimais pagrįsti bendradarbiavimo rėmai, kuriuose atsispindės visos pagrindinės santykių sritys, įskaitant žmogaus teisių gynimą, pagarbą demokratinėms vertybėms ir teisinės valstybės principams. Lygiai tie patys principai galėtų ir ES-Rusijos partnerystės modernizacijos idėjai, jeigu ji būtų toliau vystoma – tai neturi būti vien tik ekonominių santykių, tai turi būti ir Rusijos požiūrio į kaimynines šalis „modernizavimas“. Kai kalbame apie Rusijos politiką kaimyninių valstybių atžvilgiu, reikia aiškiai pabrėžti, kad Rusija negali turėti ir neturės „veto“ teisės ES ir tų Rytų partnerystės valstybių, kurios pasirinko savo valstybės raidos kelia sieti su ES, santykiuose.

21. Svarbu nepamiršti fakto, kad ribojamosios priemonės, kurių ėmėsi ES, tiesiogiai susijusios su tarptautinės teisės pažeidimais, Rusijos padarytais neteisėtai aneksavus Krymą ir destabilizavus padėtį Ukrainoje, tačiau prekybos ribojimo priemonės, kurių ėmėsi Rusija prieš ES ir kitas Vakarų valstybes, įskaitant ir priemones prieš Ukrainą ir kitas Rytų partnerystės šalis, neseniai sudariusias asociacijos susitarimus su ES, yra visiškai nepagrįstos.

22. Vakarai turi aiškiai suformuluoti reikalavimus, kuriuos įgyvendinus Rusija galės santykiuose su Vakarais grįžti prie įprasto ritmo. Šiuo metu taikomos sankcijos gal ir nėra pats stipriausias Rusijos atgrasymo instrumentas, bet akivaizdu, kad poveikį jos turi. Tai kartu yra ir aiški žinutė Rusijai, kad Vakarai yra vieningi ir principingi.

23. Aiškūs kriterijai visų pirma turėtų būti suformuluoti Rusijos agresijos Ukrainoje kontekste, kuriais remiantis būtų sprendžiamas klausimas dėl sankcijų Rusijai tolesnio taikymo ar peržiūros. Tie kriterijai turėtų apimti:

- visišką Rusijos ginkluotųjų pajėgų išvedimą iš okupuotų Ukrainos teritorijos dalių ir atitraukimą nuo Ukrainos pasienio;
- Ukrainos teritorijoje veikiančių marionetinių separatistinių darinių nepripažinimą.
- jėgos ir kitokios prievartos nenaudojimą.
- saugaus pabėgėlių ir perkeltųjų asmenų sugrįžimo į namus užtikrinimą.
- Ukrainos jurisdikcijos Kryme atkūrimą.
- Ukrainos teisės savarankiškai ir be jokio išorinio spaudimo spręsti savo dvišalių santykių su ES darbotvarkės klausimus užtikrinimą.

24. Mažinant Rusijos taikomų ir ateityje galimų sankcijų poveikį ES valstybių narių verslui, ES institucijos galėtų atlikti svarbų vaidmenį planuojant nuo Rusijos taikomų sankcijų nukentėjusio ES verslo apsauga, visų pirma, atidžiai stebėti Rusijos atsakomųjų sankcijų poveikį ir planuoti priemones nuo Rusijos prekybos apribojimų nukentėjusiems gamintojams paremti. Reikia planuoti ne tik finansines kompensavimo priemones, bet ir aktyvią paramą naujų rinkų paieškai vidutinės ir ilgos trukmės laikotarpyje ir taip stiprinti ES valstybių verslo labiau prognozuojamose trečiose šalyse plėtrą. Galima svarstyti klausimą dėl bendros ES prekybos saugumo politikos kūrimo, pasinaudojant geru bendros Europos energetinės politikos kūrimo pavyzdžiu.

25. Brėžiant galimas santykių su Rusija gaires ateičiai, Lietuva visada pasisakė ir pasisako už Vakarų demokratinės bendruomenės vertybėmis, tarptautinės teisės normomis ir principais grįstą bendradarbiavimą, o ne ekonominiu išskaičiavimu ir siaurais interesais paremtus santykius. Tokia pozicija grįsta visų pirma ypač skausminga istorine patirtimi, kuomet kitų valstybių interesai lėmė penkiasdešimt metų trukusią, tragišką pasekmę Lietuvai ir jos žmonėms turėjusią Sovietų Sąjungos okupaciją.

26. Labai svarbu įvertinti pačios Rusijos vadovų vykdomus veiksmus Europos Sąjungos ir kaimyninių valstybių atžvilgiu, kurie kelia grėsmę ne tik Ukrainos, kaimyninių šalių, bet ir ES, NATO valstybių saugumui bei stabilumui Europoje. Stebint šiuos veiksmus, galima teigti, kad Rusijos „europinė darbotvarkė“ apima kelis tikslus:

- sustabdyti ES ir NATO plėtrą ir įtaką posovietinėje erdvėje;
- neleisti ES institucijoms įgyti stipresnio vaidmens;
- didinti ekonominę ir energetinę Europos priklausomybę nuo Rusijos;
- burti ir stiprinti Rusijos rėmėjų gretas ES valstybėse (verslo, politikų, akademinės visuomenės, aktyvių visuomenės veikėjų, nevyriausybinių organizacijų atstovų, jaunimo tarpe);

- skatinti ES vidinį susiskaldymą;
- silpninti transatlantinį ryšį.

27. Santykiuose su Rusija reikia aiškiai įvardinti esamas ar galimas grėsmes ES valstybių saugumui – politines, ekonomines, energetines, informacines, kultūrinės – ir atvirai apie tai diskutuoti ieškant būdų kaip šias grėsmes sumažinti. Būtina siekti, kad Europos Sąjunga kalbėtų vienu balsu gindama pamatines Europos demokratijos ir laisvės vertybes, gintų ne tik ES bendruosius, bet ir kiekvienos valstybės narės iš išorės pažeistus interesus. Lietuvos interesus atitiktų stipri, demokratines vertybes įtvirtinanti ir abipusį partnerių pasitikėjimą didinanti ES bendra užsienio ir saugumo politika sprendžiant klausimus su Rusija. Europos Sąjungos energetikos, užsienio ir saugumo, ypač Rytų partnerystės bei Rusijos, politika turi būti plėtojama bendradarbiaujant su JAV ir NATO, siekiant suformuoti vientisą ir efektyvią transatlantinę Rytų bei energetikos politiką. ES energetinė nepriklausomybė nuo Rusijos turi būti traktuojama kaip vienas iš pagrindinių strateginių bendros ES energetinio saugumo politikos uždavinių.

28. Būtina atkreipti dėmesį, kad ES vis dar nėra skiriamas reikiamas dėmesys ES valstybių informacinio saugumo aspektui. Rusijos skleidžiama propaganda ir dezinformacija klaidina ir priešina ES valstybių visuomenes, todėl iššūkiai informaciniam saugumui, objektyvaus ir operatyvaus visuomenės informavimo svarba turėtų būti tinkamai įvertinta diskusijose dėl saugios Europos kūrimo ir įgauti konkrečių praktinių iniciatyvų išraišką. Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių atžvilgiu Rusija naudoja žymiai intensyvesnius ir efektyvesnius propagandinius instrumentus, nei prieš Vakarų Europos valstybes ar JAV. Ypatingą vaidmenį Rusijos užsienio politikoje Baltijos valstybių atžvilgiu vaidina pastangos perrašyti esminius istorinius įvykius. Yra bandoma palikti lietuvius be savų svarbiausių istorijos ženklų, tokiu būdu bandant silpninti pamatus, ant kurių formuojasi nauja nebe sovietinė visuomenės valstybinė savivoka. Todėl būtina ES mastu stiprinti Europos istorinės atminties puoselėjimą, visuomenės informavimą apie totalitarinių režimų įvykdytus nusikaltimus, deramą istorinio atminimo išsaugojimą ir jo perteikimą ateities kartoms.

29. ES ir Rusijos santykių vystymasis ateityje priklausys nuo Rusijos pastangų stiprinti demokratiją, teisinės valstybės principą ir pagarbą pagrindinėms teisėms pačioje Rusijoje ir santykiuose su viso pasaulio valstybėmis. Formuojant ES Rytų partnerystės politiką labai svarbu neįtraukti Rusijos kaip trečiosios šalies sprendžiančios ES ir Rytų partnerių santykių ateitį. Vienintelis ES galimas atsakas į Rusijos veiksmus yra laikytis kartu ir kalbėti vienu balsu. ES turi persvarstyti savo santykius su Rusija, kurie nebegali būti vadinami strategine partneryste. Reikia surasti naujus bendrus požiūrius į tarpusavio sugyvenimo perspektyvas.

30. Komitetas perduoda šią nuomonę susipažinti Lietuvos Respublikos Prezidentui ir Vyriausybei, ES ir NATO valstybių narių nacionaliniams parlamentams ir Europos Parlamentui, ES institucijoms ir kitoms tarptautinėms organizacijoms.

Komiteto pirmininkas

Benediktas Juodka